

HAL
open science

Штучний інтелект: виклики і проблеми для громадянського суспільства

Oksana Strutynska, Tetiana Matushevych, Margarida Romero

► **To cite this version:**

Oksana Strutynska, Tetiana Matushevych, Margarida Romero. Штучний інтелект: виклики і проблеми для громадянського суспільства. 2024. <hal-04606107>

HAL Id: hal-04606107

<https://hal.univ-cotedazur.fr/hal-04606107v1>

Preprint submitted on 9 Jun 2024

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Струтинська О.В.

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри інформаційних технологій і програмування,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна
o.strutynska@udu.edu.ua

Матусевич Т.В.

кандидат філософських наук, доцент,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
доцент кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти,
м. Київ, Україна
t.v.matusevych@udu.edu.ua

Ромеро М.

доктор філософії, професор лабораторії LINE,
координатор проєкту
Університет Лазурного берега,
м. Ніцца, Франція
Margarida.ROMERO@univ-cotedazur.fr

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ВИКЛИКИ І ПРОБЛЕМИ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Дане дослідження присвячене огляду актуальних проблем інтеграції штучного інтелекту в освіту, а саме викликів, пов'язаних із використанням систем штучного інтелекту. Зокрема, в роботі охарактеризовано низка етичних питань застосування ШІ у громадянському суспільстві, які існують на теперішній час і є досі не вирішеними.

Стрімкий розвиток цифрових технологій та їх широке впровадження зумовлюють необхідність розвитку цифрової компетентності громадян та активного залучення людей до їх відповідального використання [1].

Важливими складовими цифрової компетентності громадян є грамотність у галузі штучного інтелекту (ШІ), критичне використання цифрових технологій та медіаграмотність. Ці навички необхідні через загрози інформаційних війн, політичних маніпуляцій, а також через цифрову та ШІ-нерівність [2].

Однією з концептуальних ініціатив, спрямованих на подолання цих викликів, стало створення Радою Європи програми "Освіта для цифрового громадянства" (Digital Citizenship Education) [3], яка має на меті надати молодим людям інноваційні можливості для розвитку цінностей, ставлень, навичок і знань, необхідних кожному громадянину для повноцінної участі та виконання своїх обов'язків у суспільстві. Зокрема, рада Європи визначає *цифрових громадян* як людей, здатних використовувати цифрові інструменти для створення, використання, спілкування та позитивної й відповідальної взаємодії з іншими.

Цифрова громадянська освіта – це цілісний підхід, спрямований на розвиток базових навичок і знань, необхідних у сучасному взаємопов'язаному світі, а також на формування цінностей і поглядів, які забезпечать їх мудре і осмислене використання. Розвиток і регулювання, залучення та використання ШІ в освіті є частиною цього підходу. Зокрема, в ньому зазначається, що використання ШІ, як і будь-який інший інструмент, пропонує багато можливостей, але також несе в собі значні загрози, які вимагають врахування принципів прав людини на ранніх стадіях його застосування. Саме тому освітяни повинні усвідомлювати сильні та слабкі сторони використання технологій ШІ в освіті для розширення можливості власних практик цифрової громадянської освіти [3]. У зв'язку з цим важливою концепцією для громадянської освіти є концепція "Штучний інтелект для суспільного блага" – Artificial Intelligence for Social Good (AI4SG), яка стає дедалі популярнішою у професійних колах [6].

Програмне забезпечення для систем ІІІ формується під впливом людських цінностей, які, якщо їх ретельно не відбирати, можуть призвести до сценаріїв "хороший ІІІ стає поганим" [4]. Таким чином, питання ціннісної складової та етичних принципів використання ІІІ стають все більш актуальними сьогодні.

Незважаючи на широку дискусію щодо етичних питань використання ІІІ, існує низка проблем, які не вирішені й на теперішній час. Наведемо основні з них [7]:

- Поліморфність етики використання ІІІ в освіті.
- Потенційні загрози основним правам і демократії з боку систем ІІІ.
- Колоніалізм ІІІ в освіті.
- Відсутність універсального підходу до регулювання етичних питань використання ІІІ в освіті та систематичного застосування відповідних етичних принципів.
- Загрози надмірного та невиправданого використання ІІІ.
- Виклики конфлікту інтересів або "лояльність ІІІ".
- Зменшення соціальних зв'язків і надмірна залежність від технологій.
- Загрози ІІІ громадянськості (наприклад, цензура з використанням систем ІІІ та дезінформація, що генерується за допомогою систем ІІІ).

Таким чином, потенціал використання ІІІ для покращення чи шкоди громадянству та освіті залежатиме також і від того, як громадяни та уряди вирішать застосовувати та регулювати його. Для того, щоб кожен громадянин вийшов за рамки ролі простого "користувача" технологій і розвинув критичний, але водночас творчий погляд на їхній вплив на громадянство, добробут, освіту й демократію, освоєння основ ІІІ є необхідним і важливим.

На думку Frąckiewicz [5], до основних галузей використання ІІІ, які можуть сприяти розвитку освіти для відповідального громадянства, включають: (а)

розвиток глобального виміру відповідального громадянства через сприяння міжкультурному розумінню; (б) полегшення доступу до інформації та освіти; (в) поінформоване громадянство; (г) демократизація освіти, що робить її більш доступною для студентів; (д) розвиток навичок цифрової грамотності. З розвитком цифрової грамотності, використання ІІІ може допомогти учням стати відповідальними користувача даних та активними учасниками взаємодії в онлайн середовищах.

Список використаних джерел

1. Alexandre, F., de Barretin, R., Becker, J., Comte, M.-H., Courbin, M., Cruchon, S., Lagarrigue, A., Masse, B., De Quatrebarbes, S., Stein, J., Terosier, C., & Vieville, T. (2020, submitted). *Understanding Intelligently Artificial Intelligence: A citizens' open formation*. International Workshop on Education in Artificial Intelligence K-12 (EDUAI-20).
2. Calvo, D., Cano-Orón, L., & Abengoza, A. E. (2020). *Materials and assessment of literacy level for the recognition of social bots in political misinformation contexts*. 18.
3. Committee of Ministers Council Europe. (2019). *Recommendation CM/Rec(2019)10 of the Committee of Ministers to member States on developing and promoting digital citizenship education*. <https://rm.coe.int/090000168098de08>
4. Floridi, L., Cowls, J., King, T. C., & Taddeo, M. (2020). How to Design AI for Social Good: Seven Essential Factors. *Science and Engineering Ethics*, 26 (3), 1771-1796. <https://doi.org/10.1007/s11948-020-00213-5>
5. Frackiewicz, M. (2023, Травень 4). The Role of AI in Fostering Global Citizenship Education. *TS2 SPACE*. <https://ts2.space/en/the-role-of-ai-in-fostering-global-citizenship-education/>
6. Hager, G. D., Drobnis, A., Fang, F., Ghani, R., Greenwald, A., Lyons, T., Parkes, D. C., Schultz, J., Saria, S., Smith, S. F., & Tambe, M. (2019).

Artificial Intelligence for Social Good (arXiv:1901.05406). arXiv.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.1901.05406>

7. Matushevych, T., Romero, M., Strutynska, O. (2024). Citizenship, Censorship, and Democracy in the Age of Artificial Intelligence. In: Urmeneta, A., Romero, M. (eds) *Creative Applications of Artificial Intelligence in Education*. Palgrave Studies in Creativity and Culture. Palgrave Macmillan, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-031-55272-4_5